

YENİ PROGRAM ÇERÇEVESİNDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SORUNLARI (ERZURUM)

Çiğdem ÜNAL*

Zeki BAŞARAN**

Özet

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sorunları ana hatlarıyla belirlenmiştir. Araştırma nitel bir yaklaşımla gerçekleştirilmiş olup, veri toplama aracı olarak anket metodu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Erzurum şehrinde görev yapan 85 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerini almak için 33 soruluk bir anket formu hazırlanmış ve standartların uygunluğunu belirlemede, frekans ve yüzdeler kullanılmıştır. Sorunlar, öğretim programı, ders kitapları, yöntem ve planlama, ölçme değerlendirme, öğretim materyalleri, öğrenci sorunları, sınıf yönetimi, okul yönetimi ile alan ve mesleki sorunlar olmak üzere dokuz başlık altında toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; öğretmenlerin sorunlarının başında müfettişlerle ilgili yaşanan sorunlar gelmektedir. İkinci sırayı, sosyal bilgiler öğretim programı için belirlenen sürenin yetersiz olmasıyla ortaya çıkan sorunlar oluşturmaktadır. Öğrencilerin derse karşı olan olumsuz davranışlarını değiştirmede yaşanan sorunlar ve dersle ilgili öğretim materyallerini temin etmede yaşanan zorluklar, öğretmenlerimizin çoğunlukla kabul ettikleri diğer sorunlar olarak tespit edilmiştir. Chi-Square testine göre, bay ve bayan öğretmenlerimizin görüşleri arasında önem düzeyinde anlamlı farklılık; haftalık ders programının yoğunluğunu verimli olabilmek adına işlevsel bulma, sorusunda ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler, öğretmen sorunları, öğretim programı, öğretim materyali

Giriş

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze gelinceye kadar, hem öğretmen yetiştirme hem de eğitim politikalarının şekillenmesinde iki temel çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalar göze çarpar. Bunlar; Millî Eğitim Şûraları ve Kalkınma Planlarıdır. Her ikisinde de yer alan temel amaçlardan birisini, öğretmen yetiştirmede en iyi ve en doğruyu bulmak oluşturmaktadır. 1939 – 2007 yılları arasında 17 Millî Eğitim Şûrası gerçekleştirilmiş olup bu Şûralarda; öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesi, MEB kapsamında yer alan bütün okulların genel durumları ve bunlarla ilgili değişiklikler yanında, öğretmen yetiştirilmesiyle ilgili çeşitli ilkeler ele alınmıştır. 1982 yılına kadar yapılan 10 Millî Eğitim Şûrasında, yukarıda verilen konuların çoğunlukla gündemi oluşturmasına karşılık öğretmenlerin sorunlarının, bu toplantılarda çok fazla ele alınmadığı veya önemsenmediği görülmektedir.

* Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora öğrencisi

8-11 Haziran 1982 tarihinde gerçekleştirilen XI. Şûra, bu tarihe kadar yapılanlar içinde en geniş kapsamlı çalışmadır. Türkiye’de öğretmen yetiştirme işlevinin tamamen üniversitelere devredilme (1982) tarihiyle çakışan, bu toplantı daha da önem kazanmış ve geçiş dönemindeki uygulamalarında şekillenmesine yardımcı olmuş ve öğretmen sorunları daha ciddi bir şekilde ele alınmıştır. XI. Millî Eğitim Şûrasının gündemini oluşturan konular; *Öğretmen Eğitiminin Gelişimi, Öğretmen Eğitiminde Hizmet Öncesi Sorunlar ve Öneriler, Eğitim Uzmanlarının Eğitimi, Öğretmen ve Uzmanların Hizmet içi Eğitimi, Öğretmenlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri* olmak üzere beş başlıkta ele alınmıştır (http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/11_sura.pdf).

Uzun bir dönemi kapsayan Türk Eğitim sisteminin yeniden düzenlenen öğretmen yetiştirme politikalarında, öğretmen-öğrenci oranlarının modern standartlara ulaştırılması için yeterli sayıda öğretmen yetiştirilmesi ve bunun için gerekli yatırımların yapılmasının yanında, öğretmenlerin yurt genelinde dengesiz dağılımından ortaya çıkan sorunlara çözümler aranmıştır. Ancak öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların gerek nitel ve gerekse nicel yönlerden çözümüne ilişkin, kayda değer bir ilerleme kaydedilememiştir. 13-17 Kasım 2006 yılında yapılan XVII. Millî Eğitim Şûrasının gündemini; *Türk Millî Eğitim Sisteminde Kademeler Arası Geçişler, Yönlendirme ve Sınav Sistemi ile Küreselleşme ve AB Sürecinde Türk Eğitim Sistemi* gibi başlıklar oluşturmuştur. Söz konusu Şûrada, öğretmenlere, birey-çevre-toplum bağlantılarını kurmasını sağlayacak, toplumsal sorumlulukları kazandıracak, yeteneklere sahip olması gerektiği ve bunun içinde öğretmen yetiştirme programlarının gerektiği şekilde düzenlenmesi gerektiği ele alınmıştır (Karar 53). Ayrıca öğretmen yetiştirmede kaliteyi yükseltmek adına; Eğitim Fakülteleri ile öğretim kurumlarının işbirliği yapmaları gerektiği (Karar 60) ortaya konulmuştur (MEB, 2006; 7-8). Bütün bu kararların yanında öğretmen sorunları ve çözümüne ilişkin önemli bir karar oluşturulmamakla birlikte, Şûra’nın Eğitimde Nitelik bölümününün 70. maddesinde; *öğretmenler yabancı dilde iletişim becerilerini arttırabilmeleri açısından desteklenmelidir*, ibaresi yer verilmiştir.

Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde, Türk Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitime Destek Projesi kapsamında eğitim alanında reform kabul edilen yeni bir düzenlemeye gitmiştir. İlköğretimde okutulan temel derslerin öğretim programlarında yapılan değişiklikler 2005-2006 öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanmaya konulmuştur (MEB,2005). Bu araştırmanın temel amacını, günümüzde geçerli olan eğitim-öğretim sistemi içinde görev yapan *sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştığı sorunları* ortaya koymak oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmada, aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ile ilgili sorunlar
- 2- Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ile ilgili sorunlar
- 3- Strateji-Yöntem ve Planlama ile ilgili sorunlar
- 4- Öğretim Materyalleri ile ilgili sorunlar
- 5- Ölçme-Değerlendirme ile ilgili sorunlar
- 6- Öğrenciler ile ilgili sorunlar
- 7- Sınıf Yönetimi ile ilgili sorunlar
- 8- Okul Yönetimi ile ilgili sorunlar
- 9- Alan ve Meslek ile ilgili sorunlar

Yöntem

Bu araştırmada, Yeni Program Çerçevesinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sorunları'nı tespit etmek amacıyla, öğretmen görüşlerini ortaya koymaya ve betimlemeye çalışan bir araştırma modeli olan *tarama modeli* kullanılmıştır. Çalışma Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayanması nedeniyle betimsel bir özellik taşımaktadır.

Araştırmanın evrenini, 2007-2008 öğretim yılında, Erzurum ilköğretim okullarında görev yapan 34'ü bayan, 51'i erkek toplam 85 Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Söz konusu öğretmenlere ulaşmak için 35 okul tespit edilmiştir. Seçilen ilköğretim okullarının farklı çevrelerden olmasına dikkat edilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin algılarını belirlemek amacıyla, araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket formu geliştirilirken; yeni sosyal bilgiler öğretim programları incelenmiş, kaynak kitap taramaları yapılmış, öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Bu araştırmaların sonunda ortaya konulan anket soru maddeleri, dokuz ayrı başlık altında toplanarak, 33 adet olarak belirlenmiştir.

Otuz üç maddeden oluşan ölçekte, her algının karşısına *Evet, Kısmen, Hayır* ifadeleriyle üçlü derecelendirme kullanılmış ve ölçme aracında yer alan maddelerin *yüzde ve frekansları* hesaplanmıştır. Ankete katılan bay ve bayan öğretmenlerin sorunları algıları arasında bir fark olup olmadığı SPSS for Windows 15.00 paket istatistik programı, *Chi-Square testi* ile ortaya konulmuştur.

Sayıtlar, Sınırlılıklar ve Örneklem;

1-Araştırma için seçilen örneklem grubu, araştırmanın evrenini yansıtıcı niteliktedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

KİŞİSEL BİLGİLER		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyete Göre Dağılım	Bay	51	60
	Bayan	34	40
	TOPLAM	85	100
Meslekteki Kıdeme Göre Dağılım	1-5 yıl	12	14,1
	6-10 yıl	27	31,8
	11-15 yıl	22	25,9
	16-20 yıl	4	4,7
	21 yıl ve üzeri	20	23,5
	TOPLAM	85	100
Asıl Branşa Göre Dağılım	Asıl Branşı "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği" Olanlar	38	44,7
	Asıl Branşı "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği" Olmayanlar	47	55,3
	TOPLAM	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

2- Veri toplama aracı, araştırmanın amacına hizmet edecek bilgilerin elde edilmesi açısından yeterli niteliktedir.

3- Araştırmaya katılan öğretmenlerin katılımları aynı seviyededir.

4- Araştırma, konu ile ilgili olarak hazırlanmış anket formu ile sınırlıdır.

5- Araştırma bir makale kapsamında ele alındığı için, sorunlarla ilgili fazla detaya inilememiştir.

6- Araştırma 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Erzurum il merkezinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.

Anket formuyla değerlendirmeye alınan öğretmen sayısı 85'tir. Bu öğretmenlerin % 60'ı bay, % 40'ı bayandır. Öğretmenlerin; % 23.5'i 21 yıl ve üzeri, % 4.7'si 16-20 yıl, % 25.9'u 11-15 yıl, % 31.8'i 6-10 yıl, % 14.5'i 1-5 yıl meslek kıdemine sahiptirler (Tablo 1). Asıl bransa göre dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin % 44.7'si asıl branşı sosyal bilgiler öğretmenliği, % 55.3'ü ise asıl branşı sosyal bilgiler öğretmenliği olmayan programlardan mezun olmuşlardır.

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 2. Öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle İlgili Sorunları

SEÇENEKLER	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1.Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programı için belirlenen öğretim süresi, yeterli olmak bakımından sizlere zorluklar yaşıyor mu?	44	51,7	29	34,2	12	14,1	85	100
S.2.Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulanabilirliği konusunda zorluklar yaşıyor musunuz?	29	34,2	44	51,7	12	14,1	85	100
S.3.Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programındaki konular arasında öğretimi zorlaştıracak yönde bir süreklilik eksikliği var mıdır?	36	42,4	32	37,6	17	20	85	100
S.4. Sizce, Yeni Sosyal bilgiler öğretim programındaki hedefler açık bir dille ifade edilmişler midir?	43	50,7	31	36,4	11	12,9	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Sosyal Bilgiler programı öğretmene esneklik sağlayacak biçimde hazırlanmasına karşın, uygulamada esnek davranılmamaktadır ¹. Ülkemizde bölgeler ve yerleşim birimleri arasında toplumsal, ekonomik etkinlikler ve toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunlar açısından farklılıklar olması, tek tip eğitim programının uygulanmasında güçlükler neden olmaktadır. Zaten bu konuda yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; <<eldeki program bazı yönleriyle büyük şehirlerde, bazı yönleriyle ise kırsal kesimde yaşayan öğrencileri hayata hazırlamada yetersiz kalmaktadır>> (Erden, 1995; 188).

1 Bakınız bilgi için; Köroğlu 2006.

Öğretmenlerin yeni sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili sorunları belirlemek amacıyla dört ayrı soru sorulmuştur (Tablo 2). *Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programı için belirlenen öğretim süresi, yeterli olmak bakımından sizlere zorluklar yaşıyor mu?* Sorusuna ankete katılan öğretmenlerimizin % 51.7'si Evet zorluklar yaşıyorum diye cevap verirken, % 14.1' i Hayır, % 34.2'si ise Kısmen diye cevap vermişlerdir. *Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulanabilirliği konusunda zorluklar yaşıyor musunuz?* Sorusuna ise % 34.2'i Evet, % 14.1'i Hayır, % 51.7'i Kısmen diye görüş belirtmişlerdir. *Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programındaki konular arasında öğretimi zorlaştıracak yönde bir süreklilik eksikliği var mıdır?* Maddesine ilişkin görüşleri % 42.4 oranında Evet, % 20 oranında Hayır, % 32 oranında Kısmen olmuştur. Buraya kadar ortaya konulan bulgulara dayalı olarak; öğretmenlerimizin önemli bir bölümünün öğretim programı ile ilgili sorunlar yaşadıklarını, ancak öğretmenlerin % 20'den daha az bir bölümünün, Hayır cevabıyla hiçbir zorlukla karşılaşmadıkları tespit edilmiştir. *Sizce, Yeni Sosyal bilgiler öğretim programındaki hedefler açık bir dille ifade edilmişler midir?* Sorusuyla ilgili öğretmenlerimizin % 50.7'si Evet, % 36.7'si Kısmen diye görüş belirterek, hedefleri, açıklığı yönünden yeterli buldukları söylenebilir.

2004 Sosyal Bilgiler Programı, tümüyle davranışçı olan program yaklaşımlarından farklı olarak, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini, eleştirel ve yaratıcı düşünmesini teşvik edici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırılmış ve ders kitapları da bu doğrultuda hazırlanmıştır. Ders kitapları ile ilgili bazı sorunları tespit etme açısından ankete katılan öğretmenlere sorulan (Tablo 3), *Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki konuları, bu dersin amaçlarını gerçekleştirebilmeniz açısından yeterli buluyor musunuz?* Maddesine öğretmenlerin ancak % 21.2'si Evet, % 45.9'u Kısmen, % 32.9'u ise Hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İle ilgili Sorunları

SEÇENEKLER SORULAR	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki konuları, bu dersin amaçlarını gerçekleştirebilmeniz açısından yeterli buluyor musunuz?	18	21,2	39	45,9	28	32,9	85	100
S.2. Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki içeriğin, ait olduğu sınıf düzeyine uygun olmaması konusunda sorunlar ile karşılaşılıyor musunuz?	27	31,8	33	38,8	25	29,4	85	100
S.3. Öğrencileri derse karşı güdülemede, Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki konuların, size yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	36	42,4	37	43,5	12	14,1	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki içeriğin, ait olduğu sınıf düzeyine uygun olmaması konusunda sorunlar ile karşılaşılıyor musunuz? Sorusuna % 31.8'i Evet cevabıyla karşılaştıklarını, % 29.4'ü Hayır cevabıyla karşılaşmadıklarını, % 38.8'i ise Kısmen karşılaştıkları doğrultusunda görüş belirtmişlerdir. *Öğrencileri derse karşı güdülemede, Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki konuların, size yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?* Maddesine ilişkin öğretmenlerin % 42.4'ü Evet, % 43.5'i Kısmen, % 14.1'i Hayır demişlerdir. Öğretmenlerin ders kitaplarıyla ilgili sorunlar bulgularına dayanarak,

Tablo 3'te yer alan birinci ve ikinci sorularda öğretmenlerin ciddi anlamda sorun yaşadıkları söylenebilir.

Öğretmenler, alanının özelliğini dikkate almadan; geleneksel yöntemlerle eğitim-öğretim etkinliklerini sürdürmeye çalıştıklarında, öğrenciler sosyal bilgiler dersini sıkıcı ve soyut bulmaktadırlar. Dolayısıyla öğrenciler bu derslerde öğrenmekten çok ezberlemeye yönelmektedirler (Freeman vd. 1988; 330-32). Bu sorunları ortadan kaldırmak için aktif öğrenme-öğretme yöntemlerinin, öğrencinin ilgilerini merkeze alan bir anlayışın uygulama boyutuyla öğretmenlerin kazanmış olması gerekmektedir. Strateji-yöntem ve teknikleri kullanmayan, yaratıcılıklarını ve bilgilerini yenileyemeyen bir öğretmenin, öğrencileri ezberciliğe yönlendirmesi kaçınılmaz olacaktır.

Tablo 4. Strateji ve Yöntem İle İlgili Sorunlar

SORULAR	TOPLAM		S.1.En çok kullandığınız öğretim stratejileri	TOPLAM	
	f	%		f	%
S.1. En çok kullandığınız öğretim yöntemleri					
Sunuş Yoluyla Öğretim	71	83,5	Anlatım Yöntemi	74	87
Buluş Yoluyla Öğretim	52	61,5	Tartışma Yöntemi	67	78,8
Araş.İnc. Yoluyla Öğretim	62	72,9	Problem Çözme Yöntemi	30	35,2
İşbirliğine Dayalı Öğretim	42	49,4	Soru-Cevap Yöntemi	82	96,4
Tam Öğrenme	10	11,7	Gösteri Yöntemi	30	35,2

Kaynak: Anket Sonuçları

Öğretmenlerin, öğrencilerin Sosyal Bilgiler alanına olan ilgilerini sürekli canlı tutacak yöntem ve etkinlikleri gerçekleştirebilecek düzeyde olmalıdırlar. Sosyal bilgiler ile ilgili ilginç konuları sınıf ortamına getirip, öğrencilerin hepsini öğrenme sürecine katmalıdırlar. Çeşitli alanlar içinde küresel gelişmelerden en fazla etkilenen alan sosyal bilgiler alanıdır. Bunun nedeni küresel gelişmelerin ve dünyadaki önemli toplumsal olayların sosyal bilgiler eğitiminin temel amaçları içinde yer almasıdır. Küreselleşmenin etkisiyle hem ulusal düzeyde vatandaş hem de dünya vatandaşı yetiştirme sosyal bilgiler eğitiminin önemli bir boyutu haline gelmiştir (Taş, 2004;31).

Tablo 4'teki strateji-yöntem sonuçları incelendiğinde ankete katılan öğretmenlerimizin en fazla *sunuş yoluyla* (% 83.5) öğretim stratejisini kullandıkları görülmüştür. Bunun yanında *araştırma-inceleme yoluyla* (% 72.5) ve *buluş yoluyla öğretim stratejisinin* (% 61.5) oranlarının da çok düşük olduğu söylenemez. Ancak günümüz eğitim sistemi içinde çok önemli sayılan *işbirliğine dayalı* (% 49.4) ve *Tam öğrenme* (% 11.7) stratejilerinin kullanılma oranları yüksek değildir. Yaptığımız başka araştırmalarda da (Ünal ve diğ. 2004) öğretmenlerimizin beyin fırtınası, dramatizasyon, benzetim gibi bazı yöntem ve teknikleri, öğretim süreçlerinde çok az kullandıkları tespit edilmiştir. Özellikle tam öğrenme modelinin bu kadar düşük oranda kullanılmasının temelinde, modelin başarısında rol oynayan etmenler etkili olmaktadır. Bunlar; öğretim amaçlarının gerçekleştirilmesi için gerekli önkoşul öğrenmelerin önceden gerçekleştirilmesi, öğrencinin öğrenmeye aktif olarak katılma derecesi, uygulamadaki görünümü ile öğretimin öğrencinin ihtiyaçlarına uygunluk derecesidir (Özkan, 2005;127). Bütün bunların uygulanması uzun bir süreç gerektirdiği için öğretmenlerimizin büyük bir bölümü modeli uygulamaktan kaçınılmaktadırlar. Öğretmenlerimizin kullandıkları yöntemler içinde, sosyal bilgiler dersi için vazgeçilmez olan *problem çözme ve gösteri*

yöntemlerinin kullanılma oranları oldukça düşüktür. Nitekim 1999 yılında Tuncer'in yapmış olduğu bir araştırmada da soysal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlardan birisi öğretim elemanlarının aktif yöntemlere yeterince yer vermemesi ve teknolojiye gereken ilgiyi göstermemesi olarak ortaya konulmuştur (Tuncer, 1999).

Sosyal Bilgiler derslerinde hedeflenen davranışlara ulaşabilmek için planlama ile ilgili sorunların da ortadan kaldırılması gereklidir. Ankete katılan öğretmenlerimizin bu tip sorunlarını belirleme açısından sorulan ilk soruda (Tablo 5) *Ders anlatımı esnasında öğretim stratejilerini planlı ve etkili bir şekilde kullanabiliyor musunuz?* Sorusuna % 42.4 oranında Evet, % 54 oranında Kısmen diye cevap verilmiş ve bu konuda herhangi bir sıkıntının yaşanmadığı belirlenmiştir. *İşleyeceğiniz konuya uygun öğretim materyallerini temin etmede okul idaresinden destek görüyor musunuz?* Maddesine ise sadece % 12.9 oranında Hayır cevabı gelmiştir.

Tablo 5. Planlama İle İlgili Sorunlar

SEÇENEKLER	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.2. Ders anlatımı esnasında öğretim stratejilerini planlı ve etkili bir şekilde kullanabiliyor musunuz?	36	42,4	46	54	3	3,6	85	100
S.3. İşleyeceğiniz konuya uygun öğretim materyallerini temin etmede okul idaresinden destek görüyor musunuz?	32	37,7	42	49,4	11	12,9	85	100
S.4. Eğitim vereceğiniz yaş grubunun düzeyine uygun çalışma plânı hazırlamada kendinizi yeterli buluyor musunuz?	64	75,3	19	22,3	2	2,4	85	100
S.5. Yıllık plân hazırlama sürecinin zamanınızın büyük bir bölümünü aldığını düşünüyor musunuz?	12	14,1	16	18,8	57	67,1	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Eğitim vereceğiniz yaş grubunun düzeyine uygun çalışma plânı hazırlamada kendinizi yeterli buluyor musunuz? Sorusunda öğretmenlerimizin % 75.3'ü kendilerini tümüyle yeterli görürken, % 22.3'ü ise Kısmen yeterli bulduklarını söylemişlerdir. Yeni programlar çerçevesinde sosyal bilgiler öğretmenine yüklenen görevlerden birisi de, öğrencilere yaş grupları dikkate alınarak ilgi, yetenek ve becerileri doğrultusunda yönlendirmek ve onları farklı ortamlarda sorumluluklarını farkına varmalarını sağlayarak, özsayıgılarını artırmak, grup içinde paylaşım ve üretme becerilerine sahip olmalarını sağlamaktır. Elde edilen bulgulara dayanarak öğretmenlerimizin bu konuda herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını söyleyebiliriz. *Yıllık plân hazırlama sürecinin zamanınızın büyük bir bölümünü aldığını düşünüyor musunuz?* Maddesinin sonucuna baktığımızda, öğretmenlerimizin % 67.1'inin bu konuda fazla bir sorunla karşılaşmadıkları tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminin sorunlarından birisi de, öğretmenlerin öğretim materyallerine ulaşma da yaşadığı sıkıntılar veya bulunan araç gereçlerin yeterince kullanılmayıdır (Şahin, 2002- Sağlam, 1997- Yanpar, 1997;231- Kılıç, 1994; 221). Öğretim materyallerinin az kullanılması, öğretim ortamını olumsuz etkileyerek, öğrencilerin derse olan ilgisini azaltmakta, öğrenme-hatırlama düzeyinde eksiklikleri ortaya çıkarabilmektedir. Öğretmenlerin öğretim materyalleri ile ilgili ana sorunlarını tespit etmek amacıyla (Tablo 6) sorduğumuz anket sorularından birisi;

Okulunuzda bulunan öğretim materyallerini (araç-gereçlerini) yeterli buluyor musunuz? Maddesidir. Ancak, öğretmenlerimizin % 42.4' ü Hayır cevabını vererek, bu konuda yaşanan eksikliği dile getirmişlerdir.

Tablo 6. Öğretim Materyalleri İle İlgili Sorunlar

SEÇENEKLER	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1. Okulunuzda bulunan öğretim materyallerini (araç-gereçlerini) yeterli buluyor musunuz?	14	16,5	35	41,1	36	42,4	85	100
S.2. İşleyeceğiniz konuya uygun öğretim materyalini belirlemede kendinizi yeterli buluyor musunuz?	54	63,5	28	32,9	3	3,6	85	100
S.3. Öğrencilerinizin seviyesine uygun öğretim materyali seçebilme imkânınız var mı?	18	21,2	42	49,4	25	29,4	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Öğrencilerinizin seviyesine uygun öğretim materyali seçebilme imkânınız var mı? Sorusuna % 21.2 oranında Evet, % 49.4 oranında Kısmen cevapları gelirken; öğretmenlerimizin yaklaşık % 30'u Hayır cevabıyla ders araç-gereçlerini seçme imkanına sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla kısmen ve hayır cevaplarını birlikte değerlendirdiğimizde oranın % 79.4 olduğu görülür. Bu bulgulara dayanarak sosyal bilgiler öğretmenlerimizin öğretim materyali temin etme ve kullanabilme konusunda kısmen veya tümüyle bir sorun yaşadıklarını söyleyebiliriz. Yeterli materyale sahip olmak kadar, dersin amaç ve içeriğine uygun araç gereci seçmek de önemlidir. Bunu ortaya koyabilmek adına sorulan, *İşleyeceğiniz konuya uygun öğretim materyalini belirlemede kendinizi yeterli buluyor musunuz?* Maddesi sonuçlarına baktığımızda sadece % 3.6'lık bir grubun Hayır demesi oldukça sevindirici bir sonuçtur.

Öğretmenlerin, öğrencilerin başarılarını gelişimleriyle birlikte ele alarak doğru ölçme ve değerlendirme oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi içeriği, ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerine yüklenen görev ve sorumluluklar dikkate alındığında, içeriğin büyük oranda soyut bilgilere dayandığı düşünüldüğünde, bunun ne kadar zor olduğu açıkça ortaya çıkar. Şüphesiz öğrencinin gelişimi ve başarısını tek bir ölçme aracıyla değil daha kapsamlı olarak farklı değerlendirme teknikleri kullanarak ölçmek gerekmektedir (Jenkins, 1998;34).

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme İle İlgili Sorunları

SEÇENEKLER	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1. Öğrencilerinizin başarısını ölçmede yansız ölçüt oluşturabilme imkânına sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	61	71,8	19	22,3	5	5,9	85	100
S.2. Öğrencilerinizin başarısını yansız değerlendirmedeki tüm yetki sadece size mi aittir?	53	62,4	19	22,3	13	15,3	85	100
S.3. Değerlendirme sonucunda öğrencilerinizin eksikliklerini ortadan kaldırabilme yeterliğine sahip misiniz?	36	42,4	45	52,9	4	4,7	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Öğrencilerinizin başarısını ölçmede yansız ölçüt oluşturabilme imkânına sahip misiniz? Sorusuna öğretmenlerimizin % 71.8'i Evet, Öğrencilerinizin başarısını yansız değerlendirmedeki tüm yetki sadece size mi aittir? Sorusuna % 62.4'ü Evet, Değerlendirme sonucunda öğrencilerinizin eksikliklerini ortadan kaldırabilme yeterliğine sahip misiniz? Sorusuna da % 42.4 'ü Evet, % 52.9'u Kısmen cevaplarını vererek, ölçme-değerlendirme konusunda fazla bir sorun yaşamadıkları tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmeninin amaçlarından birisi de, öğrencileri hayata hazırlamak, onları toplumsal yaşama uyum sağlamalarına yardımcı olacak temel bilgi ve becerilerinin kazandırmasıdır. Ancak bazen programda yer alan amaçlara ulaşılmasının bir nedeni öğrenciler olabilir. Öğrencilerin bu derse karşı olan olumsuz tutumları veya öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler, öğretmenin işini zorlaştırmakta ve öğretimi amacından uzaklaştırabilmektedir. Öğretmenlerimizin bu tip sorunları yaşama oranları belirlemek amacıyla, üç ayrı soru hazırlanmıştır..

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenciler İle İlgili Sorunları

SEÇENEKLER	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1. Öğrencilerinizin derse karşı olan olumsuz tutumlarını değiştirme konusunda sıkıntılar yaşıyor musunuz?	34	40	40	47,1	11	12,9	85	100
S.2. Öğrencilerinizin öğrenme güçlüklerini doğru tespit edebiliyor musunuz?	40	47,1	44	51,7	1	1,2	85	100
S.3. Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerde, bu sorunu ortadan kaldırma konusunda okul idaresinden herhangi bir yardım görüyor musunuz?	27	31,8	37	43,5	21	24,7	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Tablo 8'de verilen bu sorulardan, Öğrencilerinizin derse karşı olan olumsuz tutumlarını değiştirme konusunda sıkıntılar yaşıyor musunuz? Maddesine ankete katılan öğretmenlerin % 40'ı Evet , % 47'si Kısmen cevabını vererek, bu konuda önemli boyutlarda sorun yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Yapılan bazı araştırmalar da, ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerinin sosyal bilimler derslerine karşı birtakım olumsuz tutumları olduklarını ortaya koymaktadır(Ünal, 2008; 4-5). Öğrencilerinizin öğrenme güçlüklerini doğru tespit edebiliyor musunuz? Sorusunda, öğretmenlerin öğrenme güçlüklerini % 47 oranında tümüyle, % 51.7 oranında ise kısmen tespit edebildiklerini ancak sorunu ortadan kaldırma konusunda okul idaresinden gerekli yardımı görme konusunda öğretmenlerimizin yaklaşık % 25'i hiçbir yardım alamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulguların sonucuna bakarak; öğretmenlerin öğrenme güçlüğü çeken öğrenciyi tespit etme konusunda önemli bir sorun yaşamadıkları, ancak okul idaresinin bu konuya olan desteklerinin çok yeterli olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi İle İlgili Sorunları

SEÇENEKLER SORULAR	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1. Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemede kendinizi yeterli buluyor musunuz?	65	76,5	19	22,3	1	1,2	85	100
S.2. Etkili bir eğitim-öğretim ortamı hazırlamada okul idaresinden herhangi bir yardım alıyor musunuz?	20	23,5	47	55,3	18	21,2	85	100
S.3. Etkili bir eğitim-öğretim gerçekleştirebilmek adına sınıfların fiziksel özelliklerini (öğrenci sayısı, ısı, ışık, renk, temizlik vb.) yeterli buluyor musunuz?	26	30,6	34	40	25	29,4	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Öğrencilerin olduğu kadar, öğretmenlerin de eksikliklerinin ve ihtiyaçların giderilmesi, eğitim ve öğretimde aktif yöntemlerin uygulanmasının özendirilmesi, teknolojilerden yararlanmasının teşvik edilmesi yanında denetlenmeleri gerekliliğini de ortaya koyar. Zira öğretmenin ondan beklenenleri yerine getirebilmeleri için; her şeyden önce sınıf ortamını demokratik bir ortam haline dönüştürmesi önemlidir. Eğitim-öğretim ortamını öğrenciler için uygun bir hale getiremeyen, sınıfına hakim olmayan bir öğretmenden diğer amaç ve hedeflerine ulaşmasını beklemek iyimserlik olur.

Öğretmenlerin sınıf yönetimiyle ilgili sorunlarını belirlemek amacıyla; yeterliliklerini belirlemek adına yöneltilen, *Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemede kendinizi yeterli buluyor musunuz?* Sorusunda, % 76.5 oranında Evet, % 22.3 oranında Kısmen cevabı alınmıştır. Bu soruya sadece bir öğretmenimiz hayır diyerek kendini yeterli görmediğini belirtmiştir. *Etkili bir eğitim-öğretim ortamı hazırlamada okul idaresinden herhangi bir yardım alıyor musunuz?* Maddesini değerlendirdiğimizde, öğretmenlerimizin % 55'i Kısmen okul idaresinden yardım aldıklarını, geriye kalan grubun % 21.2'si hayır cevabıyla alamadıklarını ifade etmişlerdir. *Etkili bir eğitim-öğretim gerçekleştirebilmek adına sınıfların fiziksel özelliklerini (öğrenci sayısı, ısı, ışık, renk, temizlik vb.) yeterli buluyor musunuz?* Konusunda, öğretmenlerimizin yaklaşık % 30'u Evet cevabıyla bulduklarını, diğer % 30'luk bölüm ise Hayır cevabıyla yeterli bulmadıklarını açıklamışlardır (Tablo 9).

Öğretmenlik mesleğinin bütünlüğünü korumak ve toplum içinde saygınlığını artırmak için, çeşitli müdahalelerle öğretmenleri zor durumda bırakan müdahaleleri ortadan kaldırmak gerekir. Zaman zaman söz konusu olumsuz müdahaleler okul yöneticileri tarafından da olabilmektedir. Oysa bu tip baskıların öğretmenlik mesleğinin gelişmesini engelleyebileceği asla unutulmamalıdır. Ankete katılan öğretmenlerimizin bu tip sorunlarla karşılaşma derecesini (Tablo 10) belirlemek adına; sorulan, *Okulunuzdaki ortak karar alma mekanizmasının işlerliğini yeterli buluyor musunuz?* Maddesine % 36.4 Evet, % 43.6 Kısmen, % 20 oranında Hayır cevabı alınmıştır. *Okulda karşılaştığımız sorunların çözümüne yönelik, okul yöneticilerinin yardımlarını yeterli buluyor musunuz?* Maddesine % 41.1 Evet, % 44.8 Kısmen, % 14.1 Hayır denilmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul Yönetimi ile ilgili Sorunları

SEÇENEKLER SORULAR	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1. Okulunuzdaki ortak karar alma mekanizmasının işlerliğini yeterli buluyor musunuz?	31	36,4	37	43,6	17	20	85	100
S.2. Okulda karşılaştığımız sorunların çözümüne yönelik, okul yöneticilerinin yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	35	41,1	38	44,8	12	14,1	85	100
S.3. Okulda, asıl görevinizin dışında size yüklenen sorumluluklar mesleki sıkıntılar yaratmakta mıdır?	19	22,3	21	24,7	45	53	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Okulda, asıl görevinizin dışında size yüklenen sorumluluklar sıkıntılar yaratmakta mıdır? Sorusuna ise, % 22.3 Evet, % 24.7 Kısmen, % 53'ü Hayır demişlerdir. Bu bulguların ışığı altında Sosyal bilgiler öğretmenlerinin *Okul yönetimi ile ilgili çok fazla bir sıkıntı yaşamadıkları* söylenebilir. Sadece bu bölüme ait sorunların son maddesini oluşturan, öğretmenlere asıl görevleri dışında yüklenen sorumluluklar konusunda, öğretmenlerimizin yaklaşık % 47'si sorun yaşadıkları konusunda görüş belirtmişlerdir.

Bilgi toplumunda yaşamaktayız ve elektronik ağlar dünyayı 'küresel bir köye' dönüştürmüş bulunmaktadır. Eğitimli kişi bilgiye erişebilen, onu yorumlayabilen, bilginin yapısında meydana gelen değişimleri kavrayabilen, bilgiyi keşfeden, paylaşan, sorgulayan, kıyaslayan özetle 'yüksek düzey düşünme becerilerine' sahip olarak bilgiye katkıda bulunabilen kişidir (Mecklenburger,1993, 40-43). Bu bağlamda, öğretmen yetiştiren kurumların, öğretmen adaylarını bilgiye kolaylıkla ulaşabilmesini sağlayacak teknolojik donanımlara sahip olacak şekilde yetiştirmeleri, ders kitaplarının güncelleştirilmesi ve yenilenmesi ve eğitim kurumlarındaki teknolojik imkanların tümüyle sağlanmış olması önem kazanır. Bu tip sorunları belirlemek için ankete atılan öğretmenlerimize iki ayrı soru yöneltilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Alan ve Mesleki Sorunları

SEÇENEKLER SORULAR	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
S.1. Alanınız ile ilgili yayınları yeterli düzeyde takip edebilme imkânınız var mı?	21	24,7	39	45,9	25	29,4	85	100
S.2. Alanınız ile ilgili gelişmelerin öğretim programına yeterli düzeyde yansıtıldığını düşünüyor musunuz?	18	21,2	46	54,1	21	24,7	85	100
S.3. Yapılan teftişlerde müfettişlerin size yeterli düzeyde yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?	7	8,2	25	29,4	53	62,4	85	100
S.4. Müfettişler, teftiş sonrasında dersin daha iyi işlenmesine yönelik olarak size eksiklerinizi giderecek önerilerde bulunuyorlar mı?	20	23,6	34	40	31	36,4	85	100
S.5. Haftalık ders programınızın yoğunluğunu verimli olabilmek adına işlevsel buluyor musunuz?	27	31,8	27	31,8	31	36,4	85	100

Kaynak: Anket Sonuçları

Alanınız ile ilgili yayınları yeterli düzeyde takip edebilme imkânınız var mı? Sorusuna, öğretmenlerimizin % 24.7'si Evet, % 29.4'ü Hayır cevabını vermişlerdir. % 45.9 oranındaki grup ise Kısmen takip ettikleri konusunda görüş belirtmişlerdir. Oysa Sosyal Bilgiler dersi doğrudan toplumsal yaşamla ilgili olduğu için sürekli gelişen ve değişen bilgileri kapsamaktadır, öğretmenlerin bütün bu değişime anında hakim olması önemlidir. Kısmen ve hayır oranlarını birlikte değerlendirdiğimizde, oran % 70'lere çıkmakta, bu da; öğretmenlerin alanları ile ilgili yayınları yeteri kadar izlemediklerini ortaya koymaktadır. *Alanınız ile ilgili gelişmelerin öğretim programına yeterli düzeyde yansıtıldığını düşünüyor musunuz?* Maddesinde, yansıtılmadığı düşünmeyenlerin oranı % 24.7 dir. Kısmen yansıtıldığını düşünenlerin oranı ise % 54.1'dir. öğretmenlerimizin yaklaşık % 75'inin bu konuda sorun yaşadığını söyleyebiliriz.

Müfettişler, teftiş sonrasında dersin daha iyi işlenmesine yönelik olarak size eksiklerini giderecek önerilerde bulunuyorlar mı? Sorusuna öğretmenlerimizin % 36.4 oranında Hayır, % 40'ı Kısmen görüşüyle, müfettişlerden teftiş sonrasında, eksikliklerini öğrenme konusunda herhangi bir öneri almadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum müfettişlerin rehberlik işlevlerindeki eksikliği açıkça ortaya koymaktadır. *Yapılan teftişlerde müfettişlerin size yeterli düzeyde yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?* Ankete katılan öğretmenlerimiz bu maddede, % 62.4'ü Hayır, % 29.4'ü Kısmen cevabıyla sorun yaşadıkları konusunda görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin sadece yöneticilerden değil, bazen de müfettişlerden yardım görmemeleri ve çekinmeleri sonucunda, programda yer alan üniteleri, öğrencilerin ve çevrenin özelliklerine uygun bir biçimde yeniden düzenlemelerini engellemektedir. Bu da müfettişlerle ilgili yaşanan sorunun bir başka boyutunu ortaya koymaktadır.

Ülkemizde uygulanan ders programların esnek ve konular dizini biçimde hazırlanması, ders kitaplarının önemini bir kat daha artırmaktadır. Ancak ders kitaplarındaki içeriğin yoğun olması; uygulanmadaki işlevselliği olumsuz olarak etkileyebildiği gibi öğretmenin verimliliğini de düşürebilmektedir. Nitekim bunu belirlemek adına Tablo 11'de belirtilen, *Haftalık ders programınızın yoğunluğunu verimli olabilmek adına işlevsel buluyor musunuz?* Maddesine öğretmenlerimizin % 36.4'ü Hayır, % 31.8 Kısmen diyerek, bu konuda sorun yaşadıklarını ortaya koymuşlardır.

Uygulanan anket çalışmasında **S.33.** *Mesleğiniz ile ilgili sizin gözlemlediğiniz ve bizim belirtmediğimiz diğer sorunlarınız ve bu sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?* Şeklinde bir açık uçlu soruya da yer verilmiştir. Söz konusu soruya öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplarda belirtmiş oldukları sorunlar ile bazı çözüm önerileri ise şöyledir:

Sorunlar;

1- Sosyal bilgiler öğretim programının yoğunluğunun fazla olmasına karşılık, program için belirlenen süre (Özellikle 6. ve 7.sınıflar için) yetersizdir. Ankete katılan ve bu görüşü paylaşan öğretmenlerimizin % 15'dir. Bu sorun ile ilgili ortaya konulan diğer görüşler ise şöyledir:

–Programda çok konu başlığı olmasına karşın, konuların yeterli düzeyde işlenmesine yetmeyecek bir süre verilmiştir. Bu durum öğrencilerde tam bir motivasyonun sağlanamamasına da neden olmaktadır.

* Vatandaşlık dersi konularının yeni programın içine alınması, programı zamanında yetiştirebilmemizi daha da zorlaştırmıştır.

◆ Çiğdem Ünal / Zeki Başaran

* Bu programın tam anlamı ile işlenebilmesi, belirlenen süre bakımından neredeyse imkansız. Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum.

* Sosyal bilgiler dersinin haftalık üç saat okutulmasını yetersiz buluyorum.

2- Yeni program ile ilgili Çalışma Kitabı'ndaki etkinlikler oldukça fazla sayıdadır. Beş kişinin ifade ettiği bu sorun ile ilgili diğer görüşler ise şöyledir.

* Etkinler içerisinde yer alan sorulardan bazılarının ait olduğu konu ile ilgili olmaması, öğrencinin soruları anlayamamasına ve derse karşı ilgisiz davranmasına yol açmaktadır.

* Yeni program ile öğrencilere sunulan etkinliklerden ve bilgiye ulaşma stillerinden öğrencinin ders yükünün fazlalığı nedeniyle istenilen verim alınamamaktadır.

* Yeni program ile öğrencilerin çantaları (yükü) çok daha fazla ağırlaşmış durumdadır.

* Yeni programdaki performans ve proje ödevlerinin sayısı oldukça fazladır.

3- Yeni program etkili bir şekilde hazırlanmamış olup, planlamada ve uygulamada önemli sorunlar bulunmaktadır. Dört kişi tarafından yazılan bu sorun ile ilgili diğer tespitler ise şunlardır:

* Yeni programın uygulanmasına alt yapısı tam olarak hazırlanmadan başlandı.

* Programın öngördüğü uygulamalar, Türkiye'nin birçok yerinde sahip olunan olanakların çok ötesindedir. Programın köylerde ve diğer yeterli olanakları olmayan okullarda uygulanabilmesi çok zordur.

* Yeni programda araştırmacı gençlerin yetiştirilmesi amaçlanıyor ancak Türkiye'nin her yerindeki teknolojik imkanlar yeterli olmadığından bu mümkün değildir. Gençlerin düşünme ve deneme yolu ile başarıya ulaşmaları engelleniyor.

4- Yeni programdaki konular arasında sürekliliği ortadan kaldıran ve öğretimi güçleştiren kopukluklar vardır. Beş kişinin belirttiği bu soruna ait diğer görüşler şöyledir:

* Yeni programda konu bütünlüğü bulunmamaktadır.

* Öğretim programı ile yapılmakta olan SBS deneme sınavları arasında uyumsuzluk vardır. Sınavlarda sorulan sorular ile konular arasında kopukluklar görülmektedir.

* Yeni programdaki Tarih ve Coğrafya konuları kendi içinde bir bütünlük arz etmemektedir. Konular daha çok internet haberleri ile desteklenmektedir ki bu da konuların akıcılığını engellemektedir.

5- Programda konu çeşitliliğinin fazla olmasına, çok konu başlığının seçilmiş olmasına karşılık, içerik zayıf ve yetersiz kalmıştır. On iki kişi tarafından ifade edilen bu sorun ile ilgili diğer görüşler şöyledir:

* Sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriği bilgi açısından oldukça yetersizdir (Özellikle 7.sınıf ders kitaplarında). Öğrenciye bilgi kazandırmak hedeflenmemiştir. Kitaplar boş bilgiler ile doldurulmuştur ki, bu da öğrencilerin girecekleri sınavlarda zorluklar yaşamalarına sebep olacaktır.

* Bazı konuların içeriği çok karmaşık bir hale getirilmiş iken, bazılarının içeriği ise tamamen boşaltılmıştır.

* Ders kitaplarındaki Tarih ve Coğrafya konularının içeriği oldukça yetersizdir. 6.sınıf programındaki 'Anadolu Selçuklu Devleti' konusu ile 7.sınıf programındaki 'Osmanlı Tarihi' konusu yeterli bir şekilde verilmemiştir. Bu konular yüzeysel bir şekilde birkaç cümle ile verilmiştir ki, bu da öğrencinin tarih bilincini köreltmektedir.

6- Öğretmenler yeterli maddi olanaklara sahip değildirler. Buna ek olarak öğretmenlere manevi destek de verilmemektedir. Öğretmen, veliler ile yöneticiler arasında sıkışıp kalmış durumdadır. Bağımsız karar verme yetkisinden yoksun bir konumdadır. Altı kişinin belirttiği bu sorun ile ilgili diğer görüşler ise şöyledir:

* Veliler son derece ilgisizler ve öğretmenlere yeterli desteği vermiyorlar.

* Veliler ile öğrenciler, dersaneleri ön planda tutmaktadırlar.

* Öğretmenin ders yükü, istediği düzeyde ders anlatmasına engel oluyor. Öğretmenin ders yükü azaltılıp maddi kayba uğramadan hatta desteklenerek yeterli düzeyde hazırlık ve araştırma yapabilmesine fırsat verilmelidir.

* Okul idarecileri genelde yaşlı oldukları için isteksiz ve şevksizler. Büyük bir bölümü insan psikolojisinden anlamamakta ve pedagojik bilgi açısından yetersiz kalmaktadırlar.

7- İki kişi tarafından belirtilen diğer bir sorun ise okullardaki materyal eksiliği ile ilgilidir.

* Okullarda sınıf sayıları ile orantılı sayıda araç-gereç bulunmamaktadır.

8- Öğrencilerin derse karşı olan ilgilerinin yetersiz olması nedeni ile okullarda disiplin sorunları çok fazla yaşanmaktadır. Dört kişi tarafından belirtilen bu sorun ile ilgili diğer görüşler şöyledir:

* Öğrencilerin sorumlulukları azaltılmış olduğu için, öğrenciler derslere yeterli düzeyde bir hazırlık yapmadan geliyorlar.

* Öğrencilerin çoğu "Nasıl olsa sınıfı geçerim." diye dersleri ciddiye almıyorlar ve düzenli çalışmıyorlar. Büyük çoğunluğu ise sorumluluklarının farkında değil.

Öğretmenlerin içinde buldukları sorunların çözümüne yönelik olarak ifade etmiş oldukları öneriler ise şöyledir:

Öneriler;

a-) Sosyal bilgiler dersi günlük hayatımızı kapsıyor, dolayısıyla önemi tartışılmaz. Öğrencilerin yorum yapabilme, çözüm üretebilme kabiliyetlerini ortaya koymaları için dersin saatleri artırılmalıdır. Sosyal bilgilerin ders saati, dört saate çıkarılmalıdır.

b-) Çalışma kitabındaki etkinliklerin sayısı azaltılabilir ve sorular konular ile ilişkili hale getirilebilir.

c-) Sınıf yerine laboratuvar sistemine geçilip, sosyal bilgiler ile ilgili materyallerin sergilenip öğrencilerin bu materyalleri her an görebilmeleri sağlanmalıdır. Sosyal

bilgiler dersine ait özel sınıfların ve konular ile ilgili materyallerin aynı sınıfta olması yapılan öğretim çalışmalarının etki gücünü de arttıracaktır.

d-) Öğretim materyallerinin öğrenci ve öğretmene ek bir masraf oluşturmayacak şekilde yeterli sayıda bulunması gerekir.

e-) Yeni program ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına daha fazla ağırlık verilmelidir.

f-) Sınıf geçmedeki kolaylık sorununun çözümü ve eğitimin öğrencilerce ciddiye alınması için sınıfta kalma sistemindeki bürokratik işlemler (kağıt israfı, formlar vb.) azaltılmalıdır. İki sene üst üste kalan öğrenciler açık öğretim okullarına yönlendirilmelidir. Bu sayede eğitim seviyemiz daha da yükselecektir.

g-) Öğrencilere 7.sınıf sosyal bilgiler ders konularında Anadolu'yu coğrafi ve tarihi özellikleri ile birlikte daha geniş bir şekilde tanıma imkânı verilmeli, konular bu amaca hizmet edecek nitelikte hazırlanmalıdır. Konuların daha öz (bilgi temelli) ve akıcı bir şekilde verilmesi daha faydalı olacaktır.

Cinsiyete Yönelik Öğretmen Algıları Arasındaki Farklılıklar

Erkek ve bayan öğretmenlerin sorunlarla ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı **Chi-Square** testi ile sınanmış ve anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı görüşler tablolarda (12. 13. 14. 15.) verilmiştir.

Tablo 12. Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Konular Arasında Öğretimi Zorlaştıracak Yönde Bir Süreklilik Eksikliği Var mıdır?

Chi-Quare	D.F.	Prob.
6.072	2.	0.0480

Öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programındaki konular arasında öğretimi zorlaştıracak yönde bir süreklilik eksikliği ile ilgili görüşleri arasında farklılık, chi-square testi sonucuna göre önem düzeyinde anlamlılık ($p=0.0480$) bulunmuştur.

Tablo 13. İşleyeceğiniz Konuya Uygun Öğretim Materyalini Belirlemede Kendinizi Yeterli Buluyor musunuz?

Chi-Quare	D.F.	Prob.
6.428	2.	0.0402

İşleyeceğiniz konuya uygun öğretim materyalini belirlemede ki yeterlilik sorusunda da bay ve bayan öğretmenlerin görüşleri arasında, P değeri 0.050'den küçük olup ($p=0.0402$) anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (Tablo 13).

Tablo 14. Etkili Bir Eğitim-Öğretim Gerçekleştirebilmek Adına Sınıfların Fiziksel Özelliklerini (öğrenci sayısı, ısı, ışık, renk, temizlik vb.) Yeterli Buluyor musunuz?

Chi-Quare	D.F.	Prob.
8.511	2.	0.0412

Erkek ve bayan öğretmenlerimizin görüşlerinde önem düzeyinde anlamlı olan bir diğer farklılık ise; etkili bir eğitim-öğretim gerçekleştirebilmek adına sınıfların fiziksel özelliklerinin yeterliliği konusunda ortaya çıkmıştır (Tablo 14). P değeri 0.0412 olup, belirtilen görüş doğrultusunda aralarında fark vardır.

Tablo 15. Haftalık Ders Programınızın Yoğunluğunu Verimli Olabilmek Adına İşlevsel Buluyor musunuz?

Chi-Quare	D.F.	Prob.
6.943	2.	0.0311

En yüksek anlamlı farklılık (Tablo 15) Haftalık ders programınızın yoğunluğunu verimli olabilmek adına işlevsel bulma görüşünde ($p=0.0311$) tespit edilmiştir. Öğretmenlerimizin ankette yer alan diğer sorularla ilgili görüşleri arasındaki farklılık önem düzeyinde anlamsız bulunduğu için, sonuçlarına yer verilmemiştir.

Sonuç

Öğretim sürecinde yapılan teftişlerde müfettişler öğretmenlere yeterli ölçüde yardımcı olamamaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretimi programı çerçevesinde, öğretmenlerin karşılaştığı en önemli sorunların başında, içeriğin çok yoğun olması ve program için belirlenen öğretim süresinin yetersiz olması gelmektedir. Ayrıca konular arasında süreklilik eksikliğinin öğretimi zorlaştırması, bu konuda ortaya çıkan diğer önemli bir sorun olarak tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki içeriğin, ait olduğu sınıf seviyesine uygun olmaması, öğretmenlerimizin ders kitaplarıyla ilgili karşılaştıkları en önemli sorundur.

Sosyal Bilgiler öğretim faaliyetlerinde, öğretmenlerin aktif yöntemlere yer vermedikleri ortaya çıkmıştır. Nitekim, işbirlikçi öğrenmeyi kullananların oranı % 50'nin altında kalması, Tam öğrenme modelinin % 11, Problem çözme yöntemini kullanan öğretmenlerin oranının % 35 olması bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Ancak öğretmenlerimizin diğer strateji-yöntem ve teknikleri etkili bir biçimde kullanarak, bu konuda fazla bir sorun yaşamadıkları konusunda görüş belirtmişlerdir.

Okullarda bulunan sosyal bilgiler dersine ait öğretim materyalleri (araç-gereç) yeterli değildir.

Öğretmenlerimizin, ölçme değerlendirme konusunda önemli bir sorunları yoktur.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ait olumsuz tutumları öğretmenlerin öğrencilerle ilgili karşılaştıkları en önemli sorundur.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi ile ilgili çok fazla sorunla karşılaşmalarını yanında; sınıfların fiziksel özelliklerinin yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı % 30'dur.

Ankete katılan öğretmenlerin % 30'u alanıyla ilgili yayınları takip edememekte, % 46'sı ise kısmen takip edebilmektedir. Bu durum sürekli değişen sosyal bilgiler içeriği için önemli bir sorundur. Ayrıca alan ile ilgili gelişmeler, öğretim programlarına yeterince yansıtılmamaktadır. Sosyal bilimlerdeki gelişmeleri ortaya koyan araştırmaların, ilgili bütün yayınların; okullara ücretsiz gönderilmesi ve öğretmenlerin bütün bu yayınlardan haberdar olması veya bu tip yayınların öğretmenlere daha uygun fiyatlarla satılması sağlanabilir.

Ortaya konulan sorunlarda, erkek ve bayan öğretmenlerimizin düşüncelerini değerlendirdiğimizde, görüşlerde sadece % 12.5 oranında önemli düzeyde bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer görüşler arasında önem düzeyinde bir farklılık bulunamamıştır.

Katkı Belirtme; Anket sorularının hazırlanmasında ve soruların cevaplandırılmasında katkılarını esirgemeyen öğretmenlerimize teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Erden, M., (1995). **Sosyal Bilgiler Öğretiminin Bazı Sorunları ve Çözüm Önerileri.** Türk Eğitim Derneği XIII Öğretim Toplantısı, 25-26 Mayıs. Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi No: 13, Ankara.
- Freeman, E.,- Levstik, L., (1988). **Recreating the Past: Historical Fiction in the Social Studies Curriculum Elementary School Journal** 88. 14
- Jenkins, L. (1998). **"Deming İlkelerini Uygulayarak" Sınıflarda Öğretimin İyileştirilmesi.** İstanbul Kal Der Yayınları No: 18.
- Kavak, Y.,-Aydın, A.,- Altun, S., A., (2007). **Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007).** Yükseköğretim Kurulu Yayını 2007-5, Ankara.
- Kılıç, D., (1994). **İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmenlerinin Görüşleri Çerçevesinde değerlendirilmesi.** Çağdaş Eğitim Yayınları.
- Koroğlu, İ., F., (2006). **İlköğretim I. Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi İle İlgili Sorunlar.** (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniv Sosyal Bilimler Enst. Erzurum.
- Mecklenburger, J. 1993. **To Start a Dialogue: The Next Generation of America' s Schools.** Phi Kappa Phi Journal, LXXIII (4), Fall .
- Özkan, H.,H., (2005). **Öğrenme Öğretme Modelleri Açısından Modüler Öğretim.** Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Dergisi, Cilt:6, Sayı: 2, Erzurum.
- Şahin, T., Y., 2002. **Öğretim Materyal ve Teknolojileri.** (Editör; Cemil Öztürk-Dursun Dilek Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi) Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Sağlam, H., İ., (1997). **İlköğretim Okullarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminin değerlendirilmesi.** Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Ens. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul.

- Taş, A., M., (2004). **Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi**. Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 37, Sayı; 1, Ankara.
- Tuncer, U., (1999). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan İçerik ve Öğrenme Sorunları**. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 6, Denizli.
- Ünal, Ç., (2008). **Öğrenme-Öğretme Kuramları ve Coğrafya Eğitimine Yansımaları**. Eser Matbaacılık, Erzurum.
- Ünal Ç., Çelikkaya T., (2004) **I. Kademe İlköğretim Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler İle Bunların Uygulanma Sıklığı**. Doğu Coğrafya Dergisi Yıl:9 Sayı:11, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Yanpar, Ş., T., (1997). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Çağdaş Eğitim-Nisan
- T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). **İlköğretim Programlarının Uygulanması**. 2005/80 nolu genelge. Ankara.
- T.C. MEB, **XVII Millî Eğitim Şurası Kararları**. (2006), Ankara.
- T.C. MEB, **XVII Millî Eğitim Şurası Kararları (8-11 Haziran 1982)**, http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/11_sura.pdf.

THE PROBLEMS OF SOCIAL SCIENCES TEACHERS IN THE NEW SCHEDULE (ERZURUM)

Çiğdem ÜNAL*

Zeki BAŞARAN**

Abstract

In this study, the problems of social sciences teachers are defined in general. Research is carried out in qualitative approach and questionnaire method is used as the tool of datum collecting, 85 social sciences teachers, who are charged in Erzurum city, constitute the research's environment. Questionnaire form, involving 33 questions, is prepared for taking their views, and frequency and percentages are used to determine the suitability of the standards. The problems are gathered under a different titles as curriculum, text banks, method and planning, measuring and evaluating, teaching methods, students problems, class management, school management and branch and professional problems. According to research findings; inspector based problems are foremost among the teachers time, defined for teaching problems, are the second. The problems in cultures in obtaining the teaching materials related to lesson are determined as the other problems that teachers accept generally. According to Chi-Square test; meaningful difference in respect of importance among male and female teachers' views, arise in accordance with the question whether to find the weekly lecture schedule's frequency functional in the name of being productive or not.

Key Words: Social Sciences, teacher problems, curriculum, teaching material

* Atatürk University Kazım Karabekir Faculty of Education Lecturer.

** Atatürk University Institute Of Social Sciences PhD Student.